

Сухенко Я. В.,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та
особистісного розвитку,
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
Національної академії педагогічних наук України
E-mail: suhenko333@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7440-2537
Researcher ID: P-9693-2018

ОСВІТНІ ТРАЄКТОРІЇ ВЧИТЕЛІВ, ПСИХОЛОГІВ, КЕРІВНИКІВ ШКІЛ: ПСИХОСЕМАНТИЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ

Мета статті полягає у дослідженні особливостей освітніх траєкторій вчителів, психологів і керівників закладів загальної середньої освіти засобами психосемантики, у визначенні технологічних підходів до проектування ними індивідуальних освітніх траєкторій. Використано методи аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, систематизації результатів багатомірного шкалування семантичного простору поняття «освітня траєкторія» за спеціалізованим семантичним диференціалом «Освітня траєкторія». У вчителя смисл освітньої траєкторії пов'язаний насамперед зі змістовою активністю, а також з динамічністю, репрезентативністю, персоналізованістю і традиціями. У шкільного психолога смисловою домінантою освітньої траєкторії виступає комфортний зміст, фоновими є параметри системності, осмисленості, репрезентативності, відповідності очікувань і реалій. Семантична модель освітньої траєкторії керівника школи є когнітивно складнішою та більш збалансованою, незначний смисловий пріоритет у ній стосується відповідального пізнання, інші семантики пов'язані з користю, осмисленим змістом, комфортом, персоналізованістю, неперервністю та кваліфікованістю освітньої діяльності. Суб'єктивні семантики задають орієнтири для розроблення технології проектування індивідуальної освітньої траєкторії педагогічними працівниками. Логіка смислогенези освітніх траєкторій педагогів розгортається у вимірах когнітивної складності-простоти, диверсифікації-спеціалізації, стереотипізації-унікальності їхньої освітньо-професійної діяльності. Змішаний склад учасників про-

грам, орієнтованих на проектування індивідуальної освітньої траєкторії, є високопотенційним у плані збагачення спільного смислового простору унікальними смисловими акцентами різних категорій педагогічних працівників і синергетичних ефектів проектування.

Ключові слова: освітня траєкторія, суб'єктивні семантики, семантичний простір, семантична універсалія, семантичний диференціал, педагогічні працівники.

Вступ

Постановка проблеми. В сучасному світі існує безліч варіантів здобуття освіти, вони постійно доповнюються, змінюються, набувають нових форм, змісту, відповідають специфічним цілям і забезпечують різні результати. Нелокалізованість і доступність освітніх ресурсів, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, розширення компетентностей здобувачів освіти актуалізують дослідження проблеми вибору, проектування та реалізації ними власних освітніх траєкторій (ОТ). Актуальність даної наукової розвідки пояснюється тим, що вчителі, практичні психологи, керівники шкіл виступають і провідниками інновацій в освіті, і суб'єктами власних освітніх траєкторій, і активними співучасниками освітніх траєкторій учнів; запитами педагогічної спільноти щодо програм підвищення кваліфікації, адекватних умовам VUCA-світу (Mack et al, 2015), здатних забезпечувати розвиток їхнього особистісного та професійного потенціалу в умовах перманентних змін і викликів; потребою в розробленні психолого-педагогічної технології дизайну індивідуальних освітніх траєкторій (ІОТ) здобувачів освіти усіх рівнів та її дисемінації.

Мета статті полягає в дослідженні особливостей освітніх траєкторій вчителів, психологів і керівників закладів загальної середньої освіти засобами психосемантики, у визначенні підходів до їх урахування при проектуванні ІОТ. Передбачено виконання таких завдань як виділення: а) групових універсалій оцінки ОТ вчителями, психологами, керівниками шкіл, їх якісний аналіз і порівняння; б) відповідних факторних структур, їх якісний аналіз та порівняння.

Теоретичний аналіз

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема ОТ у підготовці та підвищенні кваліфікації педагогів є комплексною, у межах *міждисциплінарного та системного* підходів досліджуються з опорою та смисловими орієнтирами на таких аспектах: інтеграція

наявних досліджень щодо освіти, навчання педагогів і форсайт-проектів (Gasanova et al., 2020); проектування ІОТ майбутніх вчителів шляхом узгодження індивідуальної навчальної програми студента, сукупності визначених державними стандартами загальних, спеціальних компетентностей та технологій, розроблених у рамках університетської підготовки (Veretennikova, Urazova, & Shikhova, 2020); реалізація ІОТ майбутніх менеджерів освіти на основі циклічної послідовності етапів – озброєння інтегрованими знаннями з теорії та практики управління закладами освіти та їх інтеріоризації, усвідомленого відпрацювання управлінських умінь і навичок, опанування досвідом управлінської професійної діяльності, формування особистісно значущих мотивів і професійних цінностей, актуалізація отриманих знань (Задорожна-Княгницька, 2020); розвиток наукових траєкторій викладачів, відповідних їхнім професійним цінностям, загальним життєвим пріоритетам і підвищеним науковим амбіціям (Banks, 2012); перебудова власних траєкторій учителів через вивчення траєкторій навчання та моделей мислення учнів (Wilson, Mojica & Confrey, 2013).

Метамодерні тенденції та синергетичні підходи реалізуються в дослідженнях, сфокусованих на нелінійному характері траєкторій розвитку педагогів у фахових спільнотах, зокрема, через вивчення: прогресивних і регресивних тенденцій під час набуття знань про нову педагогіку та здійснення бажаних змін на основі чотирьохетапної моделі: очікування або цікавості, відторгнення, усвідомлення та досягнення педагогічних змін (Brody & Nadar, 2011); єдності і взаємозв'язку ОТ, переходів, кар'єри та життєвого шляху, розуміння ОТ як нелінійних, дискретних, але структурованих освітніх переходів, інституційно запланованих і детермінованих індивідуальним процесом прийняття рішень, який еволюціонує у взаємодії з іншими (Cusonato, & Walther, Zannoni, 2016). Згідно з концепцією особистісних траєкторій в соціальних практиках О. Дрейер навчання та знання включені у процес взаємних змін на практиці, а отже – навчання як соціальна практика ґрунтується та залежить від обов'язків і способу життя кожної людини (Dreier, 2003).

У вимірах психолінгвістичного підходу акцентуються на психологічному змісті, структурі, способах та формах реалізації, функціях мовленнєвої діяльності суб'єктів освітніх траєкторій та використовують відповідні методи. М. Іблямінова здійснює контент-аналіз основних підходів до визначення та змісту поняття «індивідуальна освітня траєкторія» та робить висновок, що воно є багатогранним феноменом, який має ключовий смисл у свободі вибору учасників освітнього про-

цесу, створює адаптивні умови для самовизначення, самореалізації та самовдосконалення у ньому (Ібляминова, 2019). Л. Бартлет виявляє взаємозв'язки соціальних відносин, розвитку ідентичності, підвищення самооцінки учня, успішність його ОТ в умовах шкільних практик білінгвальної грамотності у двомовній школі; фіксує непередбачувані зрушення в ОТ у контексті конкретних культурних артефактів, соціальних взаємодій та стабілізації ідентичності (Bartlett, 2007). Також акцентується на ролі письма як складній вправі, що пов'язує траєкторії навчання майбутніх вчителів з їхньою професійною культурою, на колективних формах взаємодії та смислоутворення майбутніх педагогів як основи їхньої ІОТ (Wittek, Askeland & Aamotsbakken, 2015); на професійних дискурсивних практиках аспірантів зі спеціальності педагогічна психологія як чиннику їхньої професійної ідентичності, на ролі формальних і неформальних навчальних спільнот як мотивуючих майданчиків для формування навичок професійного усного та письмового спілкування, розвитку професійної ідентичності під час навчання (Park & Schallert, 2019); на дискурсивних ресурсах і практиках в «соціальному мережевому освітньому просторі» як умові та засобі конструювання здобувачами освіти різних власних ідентичностей (Chau & Lee, 2017); на виконанні гібридних ролей, що контрастують з ідентифікацією в реальному житті (Schallert et al., 2016). Засобами нарративного підходу розкриваються взаємозв'язки між політикою навчання упродовж життя, соціальними умовами, потребами та очікуваннями молодих людей у Європі, особливо тих, що перебувають у ситуаціях соціального відторгнення (Benasso, Palumbo, & Pandolfini, 2019).

Ми досліджуємо проблему ОТ в логіці метамодерних і синергетичних тенденцій та екофасилітативного підходу. Відповідно, диференціюємо ІОТ за критерієм зовнішньої та внутрішньої детермінації, розглядаємо їх в термінах діалектики як результуючий синтез, який розв'язує протиріччя між динамічними зовнішніми образами або освітніми проекторіями (англ. «projectories»), проектами ІОТ, що задаються ззовні з боку нормативних умов професійної діяльності індивіда / особистості майбутнього професіонала та ІОТ як внутрішніми образами особистого та/або професійного майбутнього (Lushyn, Sukhenko, & Davydova, 2020); розвиваємо уявлення про екологічну фасилітацію як недирективний підхід до проектування та супроводу індивідуальної траєкторії розвитку особистості в освіті (Лушин, 2017); відпрацьовуємо технологію проектування ІОТ педагогічними працівниками з використанням психосемантичних методів дослідження та вимірювання даного феномену (Сухенко, 2018).

Семантичний диференціал (СД) як стандартний метод шкалування, запропонований Ч. Осгудом (Osgood at al., 1957), активно використовується в сучасних емпірично орієнтованих науках (Ploder & Eder, 2015). З його допомогою вирішується широке коло прикладних задач, зокрема, в освітній та психологічній галузях досліджують особливості рефлексивної діяльності студентів (Savchenko, 2015), образи політичного конфлікту в свідомості здобувачів освіти (Virna, 2014), картину світу майбутніх психологів-консультантів (Serhieienkova, Kalishchuk & Zabolotna, 2021), уявлення молоді про інноваційні бренди та сприймання анімаційної реклами (Sosniuk, 2018, 2020), структуру семантичного поля концепту компетентності менеджера (Malimon & Pashkina, 2019), феномени соціального сприймання, стереотипи теплоти та компетентності (Kervyn, Fiske, Yzerbyt, 2013), історію винагород як ключовий чинник будь-якого вибору (Fennell, & Baddeley, 2013); у медичній – підходи до моделювання медичних рекомендацій на основі співставлення об'єктивних симптомів хвороби та набору клінічної діагностики (Mohammed & Benlamri, 2014); у маркетинговій – різні категорії стимулів, актуальні для графічного дизайну, брендингу, дизайну веб-сайтів (Doyle, & Bottomley, 2010), ставлення споживачів до різних груп товарів (Dalton, Maute, Oshida, Hikichi, & Izumi, 2008) тощо. Також приділяється увага уточненню та удосконаленню алгоритмів і процедур використання СД (Бовина, 2006; Stoklasa, Talášek, & Stoklasová, 2016; Verhagen, Hooff Meents, 2015), позначаються його лінгвістичні обмеження (Chráska & Chrásková, 2016). В психології суб'єктивної психосемантики представлено підходи до розроблення спеціалізованих або спеціальних предметних семантичних диференціалів, які дозволяють вивчати складні для оцінки за шкалами класичного семантичного диференціалу стимули (Артемьева, 1999; Серкін, 2008).

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. У попередніх наших публікаціях представлено спеціалізований семантичний диференціал «Освітня траєкторія» (Сухенко, 2018), укладений для здобувачів освіти різних рівнів, але диференційно-порівняльний аналіз ОТ різних категорій педагогічних працівників (вчителів, психологів та керівників шкіл) раніше не проводився. Проте, дослідження такої спрямованості має не лише діагностичний, а й формувальний потенціал у вирішенні актуальних для післядипломної педагогічної освіти завдань.

Методологія дослідження

Констатувальна стратегія експерименту орієнтована на виявлення зв'язків між спеціальністю, посадою педагогічного працівника та спе-

цифікою його освітньої траєкторії. В роботі використано методи аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, систематизації результатів багатомірного шкалування семантичного простору поняття «освітня траєкторія». Дослідження здійснено за спеціалізованим семантичним диференціалом «Освітня траєкторія» (Сухенко, 2018). Його учасниками стали вчителі (40%), практичні психологи (26%), директори та заступники директорів закладів загальної середньої освіти (34%) віком $44,1 \pm 10,6$ років; серед них чоловіків 16,3%, жінок 83,7%. Статистична обробка даних здійснена за допомогою програми SPSS (версія 17.0). Дослідження проведене у межах дослідно-експериментальної діяльності регіонального рівня «Психологічний супровід індивідуальної освітньої траєкторії педагогічного працівника в післядипломній освіті», що реалізувалася упродовж 2017-2020 рр. у Полтавській області. Учасниками експерименту стали педагогічні працівники, що виявили таке бажання шляхом заповнення анкети учасника та інформованої згоди.

Результати

У даній роботі смисли педагогічних працівників, пов'язані з ОТ, досліджуються у вимірі психології суб'єктивної семантики К. Артемьевої (Артемьева, 1999), специфіка якої полягає у розгляді генези смислу в поточній предметній діяльності та зверненні до слідів особистої передісторії діяльності. Відповідно, суб'єктивні семантики (системи смислів) розглядаємо як сліди освітньої професійної діяльності, що зафіксовані у формі ставлень до власних ОТ. Інструментом їх вимірювання є семантичне оцінювання, семантична оцінка виступає координатою відповідного досвіду, а сукупність шкал, які однаково оцінюються більшістю досліджуваних, вважаються значущими, працюючими, сильними, адекватними та утворюють семантичну універсалью. Переваги використання семантичних універсалій в якості моделей досвіду полягають у тому, що вони дозволяють працювати тільки з не випадково обраними ознаками, зменшити розмірність моделі досліджуваного явища; опосередковано описувати досліджувані змінні в разі неможливості або труднощів їх безпосереднього виміру, будувати ієрархізовані семантичні описи стимулу за вагою універсалій та порівняно з факторною моделлю є більш гнучкою знаковою моделлю досвіду з меншою кількістю перекодувань (Серкин, 2008). Ми поєднуємо статистичні процедури виокремлення групових семантичних універсалій та факторного аналізу, що дозволяє визначити явну та імпліцитну структуру даних, описати та порівняти ОТ в різних групах і отримати максимально інформативні результати.

Виокремлення семантичних універсалій для кожної з досліджуваних груп здійснювалося за відповідним алгоритмом (Серкин, 2008, с. 259–262), у списках дескрипторів наводяться назви одного з полюсів антонімічних шкал (табл. 1).

Таблиця 1

Групові семантичні універсалії оцінки освітньої траєкторії педагогічними працівниками

Групові семантичні універсалії (90%-й інтервал)		
вчителі	психологи	керівники
самостійна (-0,1)	самостійна (-0,5)	самостійна (-0,1)
персональна (0,1)	персональна (-0,2)	персональна (-0,2)
професійна (2,2)	професійна (2,5)	професійна (2,4)
психологічна (2,3)	психологічна (2,4)	психологічна (2,7)
виховна (2,3)	виховна (2,5)	виховна (2,4)
толерантна (2,3)	толерантна (2,5)	толерантна (2,5)
відповідальна (2,4)	відповідальна (2,7)	відповідальна (2,4)
змістовна (2,4)	змістовна (2,6)	змістовна (2,5)
інтелектуальна (2,4)	інтелектуальна (2,5)	інтелектуальна (2,4)
культурна (2,4)	культурна (2,6)	культурна (2,7)
логічна (2,4)	логічна (2,6)	логічна (2,5)
активна (2,4)	активна (2,7)	активна (2,5)
розвивальна (2,4)	розвивальна (2,6)	розвивальна (2,5)
сміслова (2,4)	сміслова (2,6)	сміслова (2,4)
пізнавальна (2,5)	пізнавальна (2,7)	пізнавальна (2,4)
актуальна (2,5)	актуальна (2,7)	актуальна (2,7)
усвідомлена (2,2)	усвідомлена (2,4)	
методична (2,3)	методична (2,6)	
кваліфікована (2,4)	кваліфікована (2,5)	
<i>дистанційна (0,2)</i>	<i>зрозуміла (2,4)</i>	<i>корисна (2,4)</i>

<i>здобута (2,2)</i>	<i>конструктивна (2,4)</i>	<i>функціональна (2,4)</i>
<i>впевнена (2,2)</i>	<i>приємна (2,4)</i>	<i>хронологічна (2,4)</i>
<i>гуманістична (2,2)</i>	<i>результативна (2,4)</i>	<i>цікава (2,4)</i>
<i>нова (2,2)</i>	<i>стабільна (2,4)</i>	
<i>орієнтована (2,2)</i>	<i>цілісна (2,4)</i>	
<i>особистісна (2,3)</i>		

Порівняльний аналіз універсалій проведено за кількісними та якісними параметрами: порівнювалася кількість дескрипторів, визначалися найбільш сильні та узгоджені, слабкі та варіативні. Схожість ОТ вчителів, психологів, керівників шкіл позначається шістнадцятьма ознаками: активна, актуальна, виховна, відповідальна, змістовна, інтелектуальна, культурна, логічна, персональна, самостійна, пізнавальна, професійна, психологічна, розвивальна, смислова, толерантна. В учителів усі середні значення є нижчими ніж у керівників, а у психологів картина варіює: окремі ознаки виявляються на однаковому рівні з показниками вчителів (персональна, відповідальна, інтелектуальна, смислова), інші – керівників (самостійна, толерантна, актуальна). Порівняно з іншими групами у них мінімальною мірою проявляється ознака – пізнавальна, помірно – професійна, змістова, логічна, активна, розвивальна, максимальний – психологічна, культурна. До кожної з трьох універсалій входять по два дескриптори, що мають низький рівень диференціації, позначають різні аспекти індивідуальної та соціальної складових в ОТ, відображають специфічні їх грані («самостійна-групова» та «персональна-колективна»). Дані характеристики є максимально варіативними, неоднозначно оцінюваними й при цьому значущими, але в цілому тенденція в досвіді та оцінках вчителів, психологів і керівників позначається тяжінням до соціальних полюсів, а отже – маркує зону їхнього найближчого розвитку полюсами індивідуалізації освіти.

Розмірність семантичної моделі ОТ у вчителів позначена 26 дескрипторами, серед них максимально узгоджені – актуальна, пізнавальна (2,5). У директорів шкіл та їх заступників – 25 дескрипторами, найбільш сильні: активна, актуальна, відповідальна, пізнавальна (2,7). У психологів дана модель є вужчою (20 ознак) з найбільш типовими такими характеристиками як актуальна, культурна, психологічна (2,7).

Специфічність ОТ учителів позначається такими ознаками як дистанційна (0,2), здобута, впевнена, гуманістична, нова, орієнтована (2,2), особистісна (2,3); практичних психологів – корисна, цікава, функціональна, хронологічна (2,4); керівників – зрозуміла, конструктивна, приємна, результативна, стабільна, цілісна (2,4).

Оскільки найбільш узгоджені в групі оцінки тяжіють до полюсів діапазону оцінок, то в якості додаткового непрямого показника групової згуртованості оцінювання виступає величина інтервалу (розмах) середніх групових оцінок за всіма шкалами (Серкін, 2008, с. 260) (табл. 2).

Таблиця 2

Згуртованість оцінювання освітньої траєкторії педагогічними працівниками

Група	Інтервал середніх групових оцінок
Вчителі	2,6
Психологи	2,9
Керівники	3,2

У педагогів розмах середніх групових оцінок за дескрипторами є найнижчим (2,6), у керівників – найвищим (3,2), у психологів – займає проміжну позицію (2,9), що співвідноситься з результатами, отриманими при виокремленні семантичних універсалій, підтверджує їх та дозволяє розглядати оцінки та уявлення керівників і вчителів у плані їх узгодженості як граничні (максимальні та мінімальні), а оцінку психологів – як перехідну або помірно узгоджену, а також відповідним чином оцінювати досвід та ставлення до нього в різних групах.

Факторні моделі порівняно з семантичними універсаліями лаконічніше описують моделі ОТ, відображають неявну структуру освітнього досвіду, ставлень та оцінок. При побудові семантичного простору відбувається «стиснення» даних від ознак, заданих шкалами-дескрипторами до факторів, що їх об'єднують і відображають інтегрований зміст. Розмірність суб'єктивного семантичного простору виступає операційним критерієм когнітивної складності опису, а вага незалежних чинників інтерпретується як диференційна сила відповідної ознаки (Серкін, 2008).

Факторизація оцінок вчителів (метод головних компонент; обертання Varimax з нормалізацією Кайзера, зійшлося за 5 ітерацій, КМО – 0,816, Бартлета – 0,000, пояснена дисперсія 69,3%) дозволила обрати для аналізу п'ятикомпонентну факторну структуру. Перший фактор

асоціюємо з «кваліфікованою активністю» (29,0%), другий зчитується як «надихаюча динамічність» (11,9%), третій – «репрезентативність» (10,8%), четвертий – «персоналізованість» (9,6%), п'ятий – «традиційність» (7,9%) (таблиця 3).

Таблиця 3

Структура освітньої траєкторії вчителів

Фактор	Дескриптори	Дисперсія, %
Кваліфікована активність	Активна (0,87), кваліфікована (0,85), стратегічна (0,80), здобута (0,79), максимальна (0,78), інтелектуальна (0,75)	29,0
Надихаюча динаміка	Швидка (0,87), надихаюча (0,85)	11,9
Репрезентативність	Картографічна (0,86), топологічна (0,82)	10,8
Персоналізованість	Персональна (0,81), самостійна (0,80)	9,6
Традиційність	Дистанційна (-0,83), безконфліктна (0,56)	7,9

Уявлення та ставлення шкільних психологів до власних ОТ також репрезентуються п'ятифакторною моделлю (метод головних компонент; обертання Varimax з нормалізацією Кайзера, зійшлося за 5 ітерацій, КМО – 0,686, Бартлєга – 0,000, пояснена дисперсія 82,2%). Найвагоміший фактор – «комфортний зміст» (32,2%), другий за значущістю – «неперервна системність» (13,6%), третій – «осмисленість» (13,3%), четвертий – «репрезентативність» (11,7%), п'ятий – «відповідність» (11,4%) (таблиця 4).

Таблиця 4

Структура освітньої траєкторії психологів

Фактор	Дескриптори	Дисперсія, %
Комфортний зміст	Толкова (0,90), приємна (0,90), зручна (0,88), розроблена (0,86), здійсненна (0,81), стабільна (0,79),	32,2
Системність	Системна (0,96), неперервна (0,96)	13,6
Осмисленість	Смислова (0,95), розвивальна (0,94)	13,3
Репрезентативність	Топографічна (0,89), картографічна (0,88)	11,7

Фактор	Дескриптори	Дисперсія, %
Відповідність	Відповідна (0,87), реальна (0,86)	11,4

Імпліцитна структура семантичного простору досліджуваного поняття в свідомості керівників шкіл уключає шість факторів (метод головних компонент; обертання Varimax з нормалізацією Кайзера, зійшлося за 6 ітерацій, КМО – 0,635, Барглета – 0,000, пояснена дисперсія 79,5%). Ключовий з них – «відповідальне пізнання» (17,2%), на другому плані такі фактори як «користь» (13,8%), «осмислений зміст» (13,6%), «комфорт» (13,2%), «персоналізованість» (11,1%), «неперервність» (10,7%) (таблиця 5).

Таблиця 5

Структура освітньої траєкторії керівників шкіл

Фактор	Дескриптори	Дисперсія, %
Відповідальне пізнання	Відповідальна (0,89), пізнавальна (0,81), висхідна (0,81)	17,2
Користь	Корисна (0,92), чітка (0,90)	13,8
Смисловий зміст	Змістовна (0,91), смислова (0,87)	13,6
Комфорт	Приємна (0,91), повна (0,90)	13,2
Персоналізованість	Персональна (0,83), самостійна (0,82)	11,1
Неперервність	Неперервна (0,85), кваліфікована (0,74)	10,7

Отже, система смислів вчителів щодо їхньої ОТ пов'язана передусім зі змістовою активністю як активністю кваліфікованою, стратегічною, максимальною, інтелектуальною, тоді як динамічність, емоційна складова, репрезентативність, неперервність, персоналізованість, традиційність освітньої діяльності та досвіду для вчителів має другорядне значення. Смисловий пріоритет психологів пов'язаний зі змістом освіти – толковим і комфортно-прогнозованою тональністю: приємним, зручним, розробленим, здійсненим, стабільним. Менш диференційованими для них, як і для вчителів, є виміри системності, репрезентативності, а також осмисленості та відповідності власних ОТ певним нормам.

Семантична модель ОТ керівників у плані розрізнення категорій виглядає, по-перше, більш збалансованою, ніж у інших фахівців, а певний смисловий акцент у ній стосується відповідальності та ви-

глядає цілком логічно з урахуванням їх функцій. Освітні смисли, пов'язані з користю, осмисленістю, комфортом у керівників, є дещо слабшими та практично рівноцінними між собою, найменш значущими у них виглядають виміри персоналізованості та неперервності. По-друге, семантична модель керівників когнітивно складніша, ніж в інших групах. Когнітивно складна система містить багато конструктів і забезпечує значну диференціацію в сприйманні явищ і, навпаки. Також вважається, що чим більше незалежних конструктів, тим більше ступенів свободи має соціальна поведінка особистості, вищою є її здатність передбачати події, точнішим аналіз поведінки інших людей, тобто когнітивна складність розглядається і як детермінанта соціального пізнання (J. Viery, 1955). Отже, той факт, що в оцінках своїх ОТ керівниками шкіл проявляється більша когнітивна складність, вказує на вищий ступінь диференційованості їхньої свідомості, що сприяє сортуванню вражень про дійсність, дозволяє їм розуміти та інтерпретувати власні ОТ у більш складній формі, ніж вчителям та психологам, виходити при цьому з більш широкого набору даних.

Дискусія

Семантичні коди будуються на основі особистих історій діяльності й у даному сенсі управлінська діяльність виглядає діяльністю більш стратегічною, тоді як діяльність вчителів і психологів – тактичною, орієнтованою на «тут і тепер». Дані результати виглядають логічно, кореспондуються з існуючими уявленнями щодо професійного розвитку педагогічних працівників, підходами до розроблення психолого-педагогічних технологій проектування та реалізації ІОТ з акцентами на свободі вибору їх суб'єктів (Veretennikova, Urazova, & Shikhova, 2020; Задорожна-Княгницька, 2020; Ибляминова, 2019).

Висновки

Проведене дослідження дозволило поглибити уявлення про ОТ педагогічних працівників в цілому та специфіку ОТ вчителів, психологів та керівників шкіл. Відповідні ОТ схожі за низкою ознак, які виступають координатами семантичного простору даного поняття та можуть розглядатися в якості атрибутивних характеристик ОТ педагогічних працівників в цілому. Серед них найсильнішими дескрипторами для вчителів є: актуальна, пізнавальна; для психологів – актуальна, культурна, психологічна; для керівників – актуальна, відповідальна, пізнавальна. Специфічність ОТ вчителів позначається в інших термінах: особистісна, здобута,

впевнена, гуманістична, нова, орієнтована, дистанційна; психологів – корисна, цікава, функціональна, хронологічна; керівників – зрозуміла, конструктивна, приємна, результативна, стабільна, цілісна. Сенси або суб'єктивні семантики педагогів, психологів, керівників щодо їхніх власних ОТ узгоджуються з уявленнями про особливості їхньої професійної діяльності та доповнюють їх у плані розуміння «емоційного залишку» від освітньої діяльності – як у плані здобуття освіти, так і транслювання її іншим. Щодо узгодженості оцінок, як показника типовості, уніфікованості ОТ, можливого впливу стереотипів, то найвищою мірою вона проявляється у керівників, найменшою – у вчителів, а у шкільних психологів на тлі інших виглядає помірно.

Максимально значущим структурним компонентом у всіх групах є змістово-пізнавальний, проте у ньому маркуються різні пріоритети: педагоги акцентують на змістовній активності, психологи – на комфортному змісті, керівники шкіл – на відповідальності пізнання. ОТ керівників представлені складнішою системою взаємопов'язаних і більш рівнозначних компонентів, що свідчить про певну диверсифікованість їхніх ОТ. На даному тлі наявність переконливих пріоритетів в оцінках вчителів (змістова активність) та психологів (комфортний зміст) дозволяє говорити про більш сфокусований, специфічно-спеціалізований характер їхніх ОТ. В оцінці переваг таких стратегій дотримуємося принципів ситуативності, контекстуальності, урахування конкретних умов, особливостей діяльності представників кожної професійної групи.

Виявлена неоднорідність в оцінках і ставленнях різних груп педагогічних працівників розкриває логіку смислогенези у проектуванні та реалізації ОТ, що розгортається у вимірах когнітивної складності-простоти, диверсифікації-спеціалізації, стереотипізації-унікальності освітньо-професійної діяльності; визначає орієнтири розроблення проєктів ІОТ педагогічних працівників; засвідчує потенційність недиференційованого добору учасників програм (тренінгів) з розробки дизайну та проєктів ІОТ в частині збагачення смислового простору унікальними смисловими акцентами кожної професійної групи педагогів, їх обміну, засвоєння та синергії.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у розробленні та апробації програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників з проблемі проектування індивідуальних освітніх траєкторій.

Декларація про конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність потенційного конфлікту інтересів стосовно дослідження, авторства та / або публікації цієї статті.

Список використаних джерел

- Banks, J. (2012). Development of Scholarly Trajectories That Reflect Core Values and Priorities: A Strategy for Promoting Faculty Retention. *Journal of Professional Nursing*, 28(6), 351–359. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.profnurs.2012.04.002>
- Bartlett, L. (2007). Bilingual Literacies, Social Identification, and Educational Trajectories. *Linguistics and Education*, 18, 215–231. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.linged.2007.07.005>
- Benasso, S., Palumbo, M. & Pandolfini, V. (2019). Narrating Cases: a Storytelling Approach to Case Study Analysis in the Field of Lifelong Learning Policies. *Italian Journal of Sociology of Education*, 11(2), 83–108. DOI: <https://doi.org/10.14658/pupj-ijse-2019-2-5>
- Bieri, J. (1955). Cognitive Complexity-Simplicity and Predictive Behavior. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 51, 263–268.
- Brody, D., & Hadar, L. (2011). “I speak prose and I now know it.” Personal development trajectories among teacher educators in a professional development community. *Teaching and Teacher Education*, 27(8), 1223–1234. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tate.2011.07.002>
- Chau, D., & Lee, C. (2017). Discursive construction of identities in a social network-educational space: Insights from an undergraduate Facebook group for a linguistics course, Discourse. *Context & Media*, 18, 31–39. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.dcm.2017.04.003>
- Chráska, M., & Chrásková, M. (2016). Semantic Differential and its Risks in the Measurement of Students' Attitudes. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 217, 820–829. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.02.155>
- Cuconato, M., Walther, A., & Zannoni, F. (2016). Educational Trajectories at the Crossroad between Life Course and Education. An Interactive Theoretical Approach. *Ricerche Di Pedagogia E Didattica. Journal of Theories and Research in Education*, 11(1), 41–60. DOI: <https://doi.org/10.6092/issn.1970-2221/6212>
- Dalton, P., Maute, C., Oshida, A., Hikichi, S., & Izumi, Y. (2008). The use of semantic differential scaling to define the multi-dimensional representation of odors. *Journal of Sensory Studies*, 23, 485–497. Retrieved from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2533099/>
- Doyle, J. R. & Bottomley, P. A. (2010). Norms for Osgood's affective meaning (evaluation, potency, activity): ratings of logos, colors, products and services, names, and typefaces [Working Paper]. *Social Science Research Network*. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1640198>
- Dreier, O. (2003). Learning in Personal Trajectories of Participation. In Stephenson, N., Radtke, H., Jorna, R. & Stam, H. (eds). *Theoretical Psychology. Critical Contributions (20–29)*. Concord: Captus University Publications. Retrieved from: https://psychology.ku.dk/Academic_staff/emeriti/ole_dreier/downloads/dreier_Learning_Trajectories_proofs.pdf
- Fennell, J. G., Baddeley, R. J. (2013). Reward is assessed in three dimensions that correspond to the semantic differential. *PLoS ONE*, 8(2), 1–15. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0055588>
- Gasanova R. R., Kassymova G. K., Arpentieva M. R., Pertiwi F. D., & Duisenbayeva Sh. S. (2020). Individual educational trajectories in additional education of teachers. *Challenges of Science, (III)*, 59–68. DOI: <https://doi.org/10.31643/2020.009>

Kervyn, N., Fiske, S., & Yzerbyt, V. (2013). Integrating the stereotype content model (warmth and competence) and the Osgood semantic differential (evaluation, potency, and activity). *Eur. J. Soc. Psychol.* 43(7), 673–681. DOI: <https://doi.org/10.1002/ejsp.1978>

Lushyn, P., Sukhenko, Y., & Davydova, O. (2020). Particularities of Students' Educational Trajectories and "Projectories": A Psychosemantic Dimension, *2020 IEEE Problems of Automated Electrodrive. Theory and Practice (PAEP)*, 1–4. DOI: <https://doi.org/10.1109/PAEP49887.2020.9240866>

Mack, O., Khare, A., Kramer, A., & Burgartz, T. (Eds.) (2015). *Managing in a VUCA World*. Springer.

Malimon, L., & Pashkina, A. (2019). Psychosemantic Analysis of the Concept of Manager's Competence. *East European Journal of Psycholinguistics*, 6(2), 58–67. DOI: <https://doi.org/10.29038/eejpl.2019.6.2.mal>

Mohammed, O., & Benlamri, R. (2014). Developing a Semantic Web Model for Medical Differential Diagnosis Recommendation. *Journal of Medical Systems*, 38, 79. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10916-014-0079-0>

Osgood, C. E., Suci, G. J., & Tannenbaum, P. H. (1957). *The measurement of meaning*. Univer. Illinois Press.

Park, J., Schallert, & Diane L. (2019). Talking, reading, and writing like an educational psychologist: The role of discourse practices in graduate students' professional identity development. *Learning, Culture and Social Interaction*, 22, 100–243. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.lcsi.2018.06.001>

Ploder, A. & Eder, A. (2015). History of the Semantic Differential. In: Wright J. (Ed.). *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (pp. 563–571) Elsevier. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.03231-1>

Savchenko, O. (2015). The Semantic Space Structure of the Subject's Conception of His Own Mental Activity. *East European Journal of Psycholinguistics*, 2(1), 114–123. Retrieved from: <https://eejpl.vnu.edu.ua/index.php/eejpl/article/view/176>

Schallert, J., Song, K., Jordan, M., Lee, S., Park, T., Kim, T., Cheng, A., Chu, H., Vogler, J., & Lee, J. (2016). Shifts in trajectories in thought communities and "wobbly" identities enacted in computer-mediated classroom discussions. *International Journal of Educational Research*, 80, 49–59. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2016.08.008>

Serhieienkova, O., Kalishchuk, S., & Zabolotna, T. (2021). Semantic Universals of the «Picture of the World» of Future Counseling Psychologists. *PSYCHOLINGUISTICS*, 29(1). 167–192. Retrieved from: <https://psycholing-journal.com/index.php/journal/article/view/805>

Stoklasa, J., Talášek, T., & Stoklasová, J. (2016). Semantic differential and linguistic approximation—identification of a possible common ground for research in social sciences. In: *Proceedings of the International Scientific Conference Knowledge for Market Use 2016*, Societas Scientiarum Olomucensis II, Olomouc, 495–501.

Veretennikova V., Urazova E., & Shikhova, O. (2020). The Bases for Projecting Individual Educational Trajectories of Future Teachers *Conference: IFTE 2020 – VI International Forum on Teacher Education*. DOI: <https://doi.org/10.3897/ap.2.e2695>

Verhagen, T., van den Hooff, B., & Meents, S. (2015). Toward a better use of the semantic differential in its research: an integrative framework of suggested action research. *J. Assoc. Inf. Syst.* 16(2), 108–143. DOI: <https://doi.org/10.17705/1jais.00388>

Virna, Z. (2014). The Image of Political Conflict: Evaluation Semantic Universals in Students' Individual Mind. *East European Journal of Psycholinguistics*, 1(1), 216–223. Retrieved from: <https://eejpl.vnu.edu.ua/index.php/eejpl/article/view/231>

Wilson, P., Mojica, G., & Confrey, J. (2013). Learning trajectories in teacher education: Supporting teachers' understandings of students' mathematical thinking. *The Journal of Mathematical Behavior*, 32(2), 103–121. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jmathb.2012.12.003>

Wittek, A., Askeland, N., & Aamotsbakken, B. (2015). Learning from and about writing: A case study of the learning trajectories of student teachers. *Learning, Culture and Social Interaction*, 6, 16–28. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.lcsi.2015.02.001>

Артемьева, Е. (1999). *Основы психологии субъективной семантики*. Москва : Наука; Смысл.

Бовина И. (2006). Семантический дифференциал. Ворфоломеева Т. (Ред.). *Социальная психология: Практикум*. (с. 90–104). Москва : Аспект Пресс.

Задорожна-Княгиницька, Л. (2020). Формування індивідуальної освітньої траєкторії магістрів – майбутніх менеджерів освіти у процесі професійної підготовки. *Інноваційна педагогіка*, 20(1), 125–130. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2020-20-1-26>

Ібляминова, М. (2019). Дефиниция содержания понятия «Индивидуальная образовательная траектория» методом контент-анализа. *Изв. Саратов. ун-та. Нов. сер. Сер. Аксиология образования. Психология развития*, 8, 4(32), 368–373. DOI: <https://doi.org/10.18500/2304-9790-2019-8-4-368-373>

Лушин, П. (2017). *Хаос и неопределенность: от страдания – к росту и развитию*. Киев : Милениум.

Серкин, В. (2008). *Методы психологии субъективной семантики и психосемантики*. Москва : Изд-во ПЧЕЛА.

Соснюк, О. (2018). Психосемантичний аналіз особливостей уявлень молоді про інноваційні бренди. *Український психологічний журнал*, 4(10), 143–155.

Соснюк, О., Власюк, І. (2020). Психосемантичні особливості сприймання анімаційної реклами молодіжною цільовою аудиторією. *Український психологічний журнал*, 1(13), 188–208.

Сухенко, Я. (2008). Семантичний диференціал для оцінки освітньої траєкторії особистості. *Psycholinguistics. Психолінгвістика. Психолінгвістика (Серія: Психологія)*, 24(1), 320–342. DOI: <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2018-24-1-320-342>

References

Banks, J. (2012). Development of Scholarly Trajectories That Reflect Core Values and Priorities: A Strategy for Promoting Faculty Retention. *Journal of Professional Nursing*, 28(6), 351–359. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.profnurs.2012.04.002>

Bartlett, L. (2007). Bilingual Literacies, Social Identification, and Educational Trajectories. *Linguistics and Education*, 18, 215–231. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.linged.2007.07.005>

Benasso, S., Palumbo, M. & Pandolfini, V. (2019). Narrating Cases: a Storytelling Approach to Case Study Analysis in the Field of Lifelong Learning Policies. *Italian Journal of Sociology of Education*, 11(2), 83–108. DOI: <https://doi.org/10.14658/pup-ijse-2019-2-5>

Bieri, J. (1955). Cognitive Complexity-Simplicity and Predictive Behavior. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 51, 263–268.

Brody, D., & Hadar, L. (2011). “I speak prose and I now know it.” Personal development trajectories among teacher educators in a professional development community. *Teaching and Teacher Education*, 27(8), 1223–1234. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tate.2011.07.002>

Chau, D., & Lee, C. (2017). Discursive construction of identities in a social network-educational space: Insights from an undergraduate Facebook group for a linguistics course, *Discourse. Context & Media*, 18, 31–39. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.dcm.2017.04.003>

Chráška, M., & Chrásková, M. (2016). Semantic Differential and its Risks in the Measurement of Students' Attitudes. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 217, 820–829. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.02.155>

Cuconato, M., Walther, A., & Zannoni, F. (2016). Educational Trajectories at the Crossroad between Life Course and Education. An Interactive Theoretical Approach. *Ricerche Di Pedagogia E Didattica. Journal of Theories and Research in Education*, 11(1), 41–60. DOI: <https://doi.org/10.6092/issn.1970-2221/6212>

Dalton, P., Maute, C., Oshida, A., Hikichi, S., & Izumi, Y. (2008). The use of semantic differential scaling to define the multi-dimensional representation of odors. *Journal of Sensory Studies*, 23, 485–497. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2533099/>

Doyle, J. R. & Bottomley, P. A. (2010). Norms for Osgood's affective meaning (evaluation, potency, activity): ratings of logos, colors, products and services, names, and typefaces. [Working Paper]. *Social Science Research Network*. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1640198>

Dreier, O. (2003). Learning in Personal Trajectories of Participation. In Stephenson, N., Radtke, H., Jorna, R. & Stam, H. (eds). *Theoretical Psychology. Critical Contributions (20–29)*. Concord: Captus University Publications. Retrieved from: https://psychology.ku.dk/Academic_staff/emeriti/ole_dreier/downloads/dreier_Learning_Trajectories_proofs.pdf

Fennell, J. G., Baddeley, R. J. (2013). Reward is assessed in three dimensions that correspond to the semantic differential. *PLoS ONE*, 8(2), 1–15. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0055588>

Gasanova R. R., Kassymova G. K., Arpentieva M. R., Pertiwi F. D., & Duisenbayeva Sh. S. (2020). Individual educational trajectories in additional education of teachers. *Challenges of Science, (III)*, 59–68. DOI: <https://doi.org/10.31643/2020.009>

Kervyn, N., Fiske, S., & Yzerbyt, V. (2013). Integrating the stereotype content model (warmth and competence) and the Osgood semantic differential (evaluation, potency, and activity). *Eur. J. Soc. Psychol.* 43(7), 673–681. DOI: <https://doi.org/10.1002/ejsp.1978>

Lushyn, P., Sukhenko, Y., & Davydova, O. (2020). Particularities of Students' Educational Trajectories and “Projectories”: A Psychosemantic Dimension, *2020 IEEE Problems of Automated Electrodrive. Theory and Practice (PAEP)*, 1–4. DOI: <https://doi.org/10.1109/PAEP49887.2020.9240866>

Mack, O., Khare, A., Kramer, A., & Burgartz, T. (Eds.) (2015). *Managing in a VUCA World*. Springer.

Malimon, L., & Pashkina, A. (2019). Psychosemantic Analysis of the Concept of

Manager's Competence. *East European Journal of Psycholinguistics*, 6(2), 58–67. DOI: <https://doi.org/10.29038/eejpl.2019.6.2.mal>

Mohammed, O., & Benlamri, R. (2014). Developing a Semantic Web Model for Medical Differential Diagnosis Recommendation. *Journal of Medical Systems*, 38, 79. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10916-014-0079-0>

Osgood, C. E., Suci, G. J., & Tannenbaum, P. H. (1957). *The measurement of meaning*. Univer. Illinois Press.

Park, J., Schallert, & Diane L. (2019). Talking, reading, and writing like an educational psychologist: The role of discourse practices in graduate students' professional identity development. *Learning, Culture and Social Interaction*, 22, 100–243. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.lcsi.2018.06.001>

Ploder, A. & Eder, A. (2015). History of the Semantic Differential. In: Wright J. (Ed.). *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (pp. 563–571) Elsevier. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.03231-1>

Savchenko, O. (2015). The Semantic Space Structure of the Subject's Conception of His Own Mental Activity. *East European Journal of Psycholinguistics*, 2(1), 114–123. Retrieved from: <https://eejpl.vnu.edu.ua/index.php/eejpl/article/view/176>

Schallert, J., Song, K., Jordan, M., Lee, S., Park, T., Kim, T., Cheng, A., Chu, H., Vogler, J., & Lee, J. (2016). Shifts in trajectories in thought communities and “wobbly” identities enacted in computer-mediated classroom discussions. *International Journal of Educational Research*, 80, 49–59. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2016.08.008>

Serhieienkova, O., Kalishchuk, S., & Zabolotna, T. (2021). Semantic Universals of the «Picture of the World» of Future Counseling Psychologists. *PSYCHOLINGUISTICS*, 29(1). 167–192. Retrieved from: <https://psycholing-journal.com/index.php/journal/article/view/805>

Stoklasa, J., Talášek, T., & Stoklasová, J. (2016). Semantic differential—identification of a possible common ground for research in social sciences. In: *Proceedings of the International Scientific Conference Knowledge for Market Use 2016*, Societas Scientiarum Olomucensis II, Olomouc, 495–501.

Veretennikova V., Urazova E., & Shikhova, O. (2020). The Bases for Projecting Individual Educational Trajectories of Future Teachers *Conference: IFTE 2020 – VI International Forum on Teacher Education*. DOI: <https://doi.org/10.3897/ap.2.e2695>

Verhagen, T., van den Hooff, B., & Meents, S. (2015). Toward a better use of the semantic differential in is research: an integrative framework of suggested action research. *J. Assoc. Inf. Syst.* 16(2), 108–143. DOI: <https://doi.org/10.17705/1jais.00388>

Virna, Z. (2014). The Image of Political Conflict: Evaluation Semantic Universals in Students' Individual Mind. *East European Journal of Psycholinguistics*, 1(1), 216–223. Retrieved from: <https://eejpl.vnu.edu.ua/index.php/eejpl/article/view/231>

Wilson, P., Mojica, G., & Confrey, J. (2013). Learning trajectories in teacher education: Supporting teachers' understandings of students' mathematical thinking. *The Journal of Mathematical Behavior*, 32(2), 103–121. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jmathb.2012.12.003>

Wittek, A., Askeland, N., & Aamotsbakken, B. (2015). Learning from and about writing: A case study of the learning trajectories of student teachers. *Learning, Culture and Social Interaction*, 6, 16–28. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.lcsi.2015.02.001>

Artem'eva, E. (1999). *Osnovy psihologii sub'ektivnoj semantiki [Fundamentals of psychology of subjective semantics]*. Moskva : Nauka; Smysl. [in Russian].

Bovina I. (2006). Semanticheskij differencial [Semantic differential]. Vorfolomeeva T. (Red.). *Social'naja psihologija: Praktikum*. (s. 90–104). Moskva : Aspekt Press. [in Ukrainian].

Zadorozhna-Kniahnytska, L. (2020). Formuvannja indyvidual'noi' osvntn'oi' trajektorii' magistriv – majbutnih menezheriv osvity u procesi profesijnoi' pidgotovky [Building the individual educational trajectory of masterstudents – future education managers through professional training]. *Innovacijna pedagogika*, 20(1), 125–130. [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2020-20-1-26>

Iblyaminova, M. R. Defynicyja sodержanyja ponjatyja «Yndyvudual'naja obrazovatel'naja traektoryja» metodom kontent-analyza [The Definition of the Concept «Individual Educational Trajectory» by the Content Analysis Method]. *Yzv. Sarat. un-ta. Nov. ser. Ser. Akmeologija obrazovanyja. Psihologija razvytyja*, 8, 4(32), 368–373. [in Russian]. DOI: <https://doi.org/10.18500/2304-9790-2019-8-4-368-373>

Lushyn, P. (2017). Haos y neopredelennost': ot stradanyja – k rostu y razvytyju [*Chaos and ambiguity: from suffering to growth and development*]. Kyev : Mylenyum. [in Russian].

Serkyn, V. (2008). *Metody psihologyy sub#ektyvnoj semantky y psyhosemantky* [Methods of psychology of subjective semantics and psychosemantics]. Moskva : Yzd-vo PChELA. [in Russian].

Sosniuk, O. P. (2018). Psychosemantic analysis of the Features of youth's representations about innovative brands. *Ukrainian Psychological Journal*, 4(10), 143–155. [in Ukrainian].

Sosniuk, O. P., Vlasiuk, I. Yu. (2020). Psychosemantic features of Animated advertisement of youth target audience. *Ukrainian Psychological Journal*, 1(13), 188–208. [in Ukrainian].

Sukhenko, Ya. Semantic Differential for Evaluation of Educational Pathway of Personality. *Psycholinguistics*, 24(1), 320–342. [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2018-24-1-320-342>

Abstract

Sukhenko Ya. V.,

PhD (Candidate of Psychological Sciences),

Assistant Professor,

Department of Psychology and Personal Development,
University of Educational Management,

National Academy of Educational Sciences of Ukraine

E-mail: sukhenko333@gmail.com

EDUCATIONAL TRAJECTORIES OF TEACHERS, PSYCHOLOGISTS AND SCHOOL PRINCIPALS: PSYCHOSEMANTIC DIFFERENTIATION

The article studies educational trajectories of teachers, psychologists and school principals. Their subjective semantics or systems of meaning

– viewed through the narratives on the respondents' activities – were examined with a specially designed semantic differential called “The Educational Trajectory”. The analysis showed that teachers associated the results of their educational work, primarily, with its content estimated with the qualities like “competent” and “strategic”; and secondarily, with the qualities like “dynamic”, “representative”, “personal” and “conventional”. School psychologists implied that their educational trajectories were more about comfort and less about consistence, meaningfulness, representativity and correspondence to expectations or reality. School principals' semantic model of educational trajectory was more cognitively complex and balanced compared to the ones of teachers and/or psychologists. School principals' semantics concerning educational activities were characterized by a deliberate cognition, and, additionally, by usefulness, meaningful content, comfort, personification, continuity and competency. The study highlights the development of the latter in the terms of so called “emotional remnant” of educational activities.

The authors have proposed a set of major principles/conditions to design individual educational trajectories. First, it is predetermined subjective semantic content that facilitates constructing certain individual educational trajectories. Second, it is the genesis of the content of educational trajectories unfolded on the following dimensions: cognitive complexity, diversification, stereotype educational activities. Third, it is a mixed composition of developers participated in different projects aimed to foster individual educational trajectories which promotes a shared meaning space and enriches it with unique individual trajectories of different school personnel via a synergetic self-organization mechanisms.

Key words: *educational trajectory, subjective semantics, semantic space, semantic universal, semantic differential, educational workers/professionals.*

Отримано – 1 березня 2021

Рецензовано – 10 березня 2021

Прийнято – 15 березня 2021

Received – March 1, 2021

Revision – March 10, 2021

Accepted – March 15, 2021